

Lezen en laten lezen

LEZEN

Gelovig omgaan
met de Bijbel

ARNOLD HUIJGEN

EN

LATEN

LEZEN

Ontwerp omslag: Peter Kortleve / www.shortlife.nl
Lay-out binnenwerk: Gewoon Geertje / www.gewoongeertje.nl

ISBN 978 90 239 5869 7
ISBN 978 90 239 5893 2 (e-book)
NUR 703
www.kokboekencentrum.nl

© 2019 KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht

Alle rechten voorbehouden

KokBoekencentrum Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

‘En wie het niet ervoer, die weet het niet.’

M. Vasalis

Inhoud

Woord vooraf	9
1. Inleiding	13
2. Lezen als luisteren	24
2.1 God spreekt zijn Woord	24
2.2 Gods Woord als weg	34
2.3 Hij komt	40
2.4 De hele waarheid	49
2.5 Jezus Christus het midden van de Schrift	60
2.6 Conclusie	64
3. Je laten lezen: gebed, meditatie, aanvechting	65
3.1 Luthers drie regels	65
3.2 Gebed	67
3.3 Meditatie	77
3.4 Aanvechting	91
3.5 Verenig mijn hart	98
3.6 Oudtestamentisch denken en leven	104
3.7 Conclusie	111
4. Bewogen omgang: theologische en filosofische achtergronden	114
4.1 Het tekort van de functionele rede	116
4.2 De ziel en het lege gemoed	126
4.3 De stemming van het hart	137
4.4 Drievoudige bewogenheid	144
4.5 Conclusie	154

5. Traditie en objectiviteit	156
5.1 Inspiratie en gezag	156
5.2 Historiëiteit en waarheid	167
5.3 Culturele afstand en relevantie	173
5.4 Conclusie	180
6. Proeven van omgang met de Bijbel	182
6.1 Bonhoeffers weg met de Bijbel	183
6.2 Noordmans' bijbellezing	195
6.3 Petrus over vrouwen en mannen	204
6.4 Conclusie	215
7. Slotakkoord	217
Literatuur	226
Register	235

Woord vooraf

Christelijk Nederland zindert van vragen rond de uitleg van de Bijbel. Vaak draait het daarbij om een paar hete hangijzers, zoals de visie op homoseksualiteit of schepping en evolutie. Het lezen van de Bijbel gaat echter om zo veel meer en vaak ook om wat anders. Vandaar dit boek. Al langer speelde ik met de gedachte om een kleine hermeneutiek te schrijven, een boek over de manier waarop we de Bijbel lezen. Tijdens een studieverlof in het najaar van 2018 kwam ik eraan toe. Eigenlijk zou ik vooral aan mijn belangrijkste academische project werken, een onderzoek naar de drie-eenheid en het Oude Testament, maar dit boek drong zich mentaal naar de voorgrond.

Denken heeft altijd met de plaats te maken waar je je bevindt. Dat is een van de centrale stellingen van dit boek, maar het is ook mijn ervaring tijdens het schrijven van dit boek geworden. Mijn studieverlof bracht ik grotendeels door aan een bureau op de eerste verdieping van de *Grosse Kirche* van Emden. Dat is een stadje aan de Oost-Friese kust, in het noordwesten van Duitsland, tegenover Delfzijl. De kerk van Emden, gebouwd vanaf ongeveer 1200, wordt (in het Nederlands!) de ‘Moederkerk’ genoemd, omdat Emden vanaf de tweede helft van de zestiende eeuw een toevluchtsoord werd voor Nederlandse gereformeerden die elders in Europa werden vervolgd. Zij vonden in Emden de vrijheid en de mogelijkheid om handel te drijven via de zeehaven. In Emden vond dan ook in oktober 1571 de allereerste nationale synode van de Nederlandse gereformeerde kerken plaats. Johannes à Lasco was hier ‘superintendent’ (een soort gereformeerde bisschop) en Menso Alting verbreidde het calvinisme energiek vanuit Emden. Uit dankbaarheid is in 1660 aan de zuidkant van de kerk boven het diaconenportaal in steen het ‘scheepken Jesu’ afgebeeld, met daarbij de tekst: ‘Godts kerck vervolgt verdreven heft Godt hyr trost gegeven.’ Vandaar de Nederlandse erenaam ‘Moederkerk’.

Op 11 december 1943 werd de grote kerk van Emden verwoest door een hevig bombardement van de geallieerden. Emden was als haven- en industriestad namelijk een belangrijk doelwit en het was gemakkelijk

aan te vliegen vanuit Engeland. Lange tijd was de Moederkerk niet meer dan een ruïne. Inmiddels is de kerk prachtig gerenoveerd, maar dan niet zo dat je niets meer van de verwoesting ziet. Er zijn heel andere materialen gebruikt dan de stenen muren en pilaren die er nog stonden. De strakke bakstenen, het zwarte staal en het vele glas dat bij de restauratie werden gebruikt, accentueren het contrast tussen het oude en het nieuwe. De ruïne is niet weggepoetst, maar omsloten door de nieuwe constructie, die functioneert als museum en als thuis voor de Johannes à Lascobibliotheek. Erediensten worden er niet meer gehouden; enkel in de kleine kerk die ernaast gebouwd is. De Moederkerk is museum en bibliotheek, maar eigenlijk geen kerk meer.

Vanwege een beurs die de bibliotheek mij vriendelijk verleende, kon ik een maand lang in de moederkerk werken. Mijn werkplek bevond zich aan de rand van de nieuwe constructie, een armlengte van een oude pilaar. Ik had er goed zicht op de oude kerkruimte. Het was niet alleen een prachtige plek om te werken, maar ook een plek met grote symbolische waarde. Daar zat ik dan, tussen de puinhopen van de Nederlandse gereformeerde Moederkerk, verwoest in de laatste wereldoorlog. Bibliotheek en museum, meer niet. Zo ligt de Nederlandse kerk erbij: een historische plek, waar groepen toeristen en schoolklassen een boeiende rondleiding kunnen krijgen. Een plek ook om van kunst te genieten. Ik had uitzicht op een restaurateur die urenlang minutieus een koperen plaat schoonmaakte en herstelde. Maar een plaats waar de Schriften geopend worden in een samenkost van de gemeente is de *Grosse Kirche* niet meer. Is dat misschien symbolisch voor de Nederlandse kerk: stukgemaakt in de moderniteit, niet meer dan een prachtig museumstuk?

Daar zat ik, in het voormalige toevluchtsoord voor Nederlandse gereformeerden. Ik was niet de geloofsvervolging ontvlucht, maar de drukte van het academische leven waardoor ik onvoldoende aan schrijven toekwam. Nét buiten de eigenlijke kerk zat ik te schrijven, in het moderne gedeelte, tussen zwijgende getuigen, stenen en portretten. Toch zat ik wel degelijk *in* de ruimte van de kerk, die niet een kwestie is van hout of steen, maar van de levende God. Zal God zijn kerk opnieuw troosten? Durf ik dat te hopen?

In deze situatie wil ik proberen opnieuw te luisteren naar de Schrift. Ik ben er van overtuigd dat alleen God de toekomst genadig kan opendoen en dat het daarom aankomt op luisteren naar zijn stem.

Dat vraagt om afstemming op de melodie die in de Bijbel klinkt. Een benadering die vanuit hedendaagse ethische vragen vertrekt om vervolgens de input van de Schrift te verwerken, lijkt mij geen recht te doen aan de Schrift zelf. We zullen opnieuw bij het begin moeten beginnen, om het ABC van de Schrift te leren. Gelukkig is onze afstemming op de Schrift geen voorwaarde om de Schrift levend en werkzaam te laten zijn. ‘Het Woord van God is levend en krachtig’ (Heb. 4:12). Dat geeft wat mij betreft moed om te lezen en te leven, onderweg naar de dag van Jezus Christus.

Graag wil ik een aantal mensen en instanties bedanken. Ik ben mijn werkgever, de Theologische Universiteit Apeldoorn, erkentelijk voor een studieverlof van zes weken waarin ik onder andere de eerste versie van dit boek kon schrijven. Ik dank het bestuur van de Johannes à Lascobibliotheek in Emden, in het bijzonder haar directeur dr. Kęstutis Daugirdas, voor de toekenning van een beurs in het kader van het Hardenberg Fellowship. Dank aan degenen die dit boek of delen ervan hebben meegelezen en van commentaar hebben voorzien: Thirza Brand, Bert de Hek, Niels den Hertog, Herman Oevermans, Anne van Olst, Eric Peels, Arie Versluis, Marjanne van Vliet. Hun vele tips hebben het boek beter gemaakt. Mijn student-assistent Jaco van Rossum heeft enorm geholpen met het verbeteren van de tekst en het controleren van de referenties. Arjen van Trigt van uitgeverij KokBoekencentrum reageerde direct enthousiast op mijn boekplan, en heeft de weg naar dit boek vakkundig en betrokken begeleid. Het is een voorrecht dat zoveel mensen zo betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van dit boek. Mijn vrouw Hanneke ben ik dankbaar dat zij vanaf het begin meedacht, meelas en teksten corrigeerde.

De Bijbel wordt in dit boek in de Herziene Statenvertaling geciteerd. Als ik een andere vertaling de voorkeur geef, wordt dat ter plekke vermeld. Voetnoten heb ik alleen willen gebruiken om lezers die op een bepaald punt meer willen lezen, de weg te wijzen. Expliciete discussie met andere posities is geen hoofddoel van dit boek en blijft dus zo veel mogelijk achterwege. Soms verwijs ik naar internetpagina’s in de voetnoten. Die heb ik niet in de literatuurlijst opgenomen, maar wel op mijn site gezet, arnoldhuijgen.nl/latenlezen. Ook is daar een register op gebruikte Bijbelteksten te vinden. In de voetnoten wordt steeds naar bronnen in de oorspronkelijke talen verwezen. De literatuurlijst verwijst, waar mogelijk, ook naar vertalingen van die bronnen.

